

כי סלקא דעתך אמינא: הואיל ושלמי פסח מחמת פסח אתי, כגופה דפסח דמי [מחמת הפסח הוא בא, ואם כן כגוף הפסח הוא], וכשם שאת הפסח מביא האונן, כך גם את השלמים הבאים מחמתו, (15) קא משמע לך.

התירוץ השלישי: רב מרי אמר ליישב את הקושיא, שמן המשנה בפסחים מתבאר שאונן משלח את פסחו, ובברייתא אחרת מבורר שאונן אינו משלח את פסחו:

לא קשיא:

ק-א

כאן, הברייתא ששנינו בה: אונן אינו משלח את פסחו, שמת לו מת בארבעה עשר, וקברו בארבעה עשר.

התירוץ השני: רב ששת אמר: מאי "פסח" ששנינו בברייתא? היינו שלמי פסח, כלומר חגיגת ארבעה עשר שמביאים בני החבורה כשהחבורה מרובה, כדי שייאכל הפסח על השובע; אבל פסח עצמו יכול האונן לשלח. (14)

ומקשינן עלה: אי הכי, דבשלמי פסח עוסקת הברייתא, היינו שלמים, ואין צריך ריבוי מיוחד לרבותם!?

ומשינינן: תנא שלמים הבאין מחמת עצמן היינו סתם שלמים, ותנא גם שלמים הבאים מחמת פסח; וצריך התנא ללמדנו בשניהם שהאונן אינו מביא אותם:

שאונן אינו משלח את קרבנותיו, הוא בהכרח משום האכילה שלערב, וזו הרי תלויה בדין אנינות לילה, והיינו דמקשינן: אם סובר רבי שמעון שאנינות לילה דרבנן, אם כן מן הדין שיהא מותר בפסח, שהרי שעת האכילה היא הקובעת, ובשעה זו אינו אונן אלא מדרבנן; [ומיהו אכתי יש לתמוה, למה הצרכה הגמרא להכנס לכל זה, ולא הקשתה בפשיטות סתירה בדברי רבי שמעון על פסח עצמו!].

אבל לדברי רש"י עדיין תיקשי קושיית ה"שפת אמת", כי אין הנידון כלל משום אנינות לילה דרבנן, שהרי משום אנינות יום אנו באים לאוסרו במשלוח פסחו, וצריך תלמוד.

14. כעין זה ממש לענין "בל תאחר" בראש השנה ה'א, ושם פירש רש"י: שלמי פסח: בשלא קרב בזמנו, שאבד ונתכפר באחר הוא נעשה שלמים.

15. לדברי רש"י, הנזכרים בהערה לעיל, שכל

מעכבא מכל מקום "איש לפי אכלו" בעינן, ומשום דעיקר הפסח קרב לאוכליו, ולהכי, כיון דבשעת אכילה אינו אונן לא מיקרי שהוא חסר; וכל סברא זו שייכת רק אם הוא פסלות של הקרבה באנינות, אבל אם נאמר שהוא איסור בעלמא, מה שייך בזה לחלק ולומר דתלוי בשעת אכילה, והרי מה איכפת לן באכילתו כיון דהוי איסור של שילוח והשילוח הוי ביום, ורק אם הוא דין פסול של הקרבה באנינות, אז שפיר יש לומר דכיון דעיקרו לאכילה והוא קרב לאוכליו, עיקר הדין תלוי באכילה.

ב. ועל פי דבריהם יישב ב"שפת אמת" את קושייתו [הנזכרת בהערה לעיל] על לשון הגמרא בקושייתה, שהקשתה על רבי שמעון הסובר "אנינות לילה דרבנן" מדין הברייתא שאונן אינו משלח את פסחו, ולכאורה אין הקושיא שייכת לאנינות לילה אם דרבנן היא או דאורייתא, כי הנידון הוא כאן על עצם שחיטת וזריקת הפסח על אונן בשעה שהוא אונן מדאורייתא! ולדברי התוספות מתיישב, כי ביחס לפסח מה

כאן, המשנה ששינונו בה: אונן טובל ואוכל את פסחו לערב, שמת לו מת בשלושה עשר, וקברו בארבעה עשר; והחילוק הוא:

מת לו מת בארבעה עשר וקברו בארבעה עשר אינו משלח את פסחו, כי יום מיתה שהוא מדאורייתא תפוס אף את לילו מדאורייתא.

מת לו מת בשלושה עשר וקברו בארבעה עשר, הרי זה טובל ואוכל את פסחו לערב, כי יום קבורה שהוא מדרבנן, אינו תפוס לילו אלא מדרבנן, והקילו חכמים במקום כרת.⁽¹⁾

אמר תמה ליה רב אשי לרב מרי שביאר את

דברי רבי שמעון בליל יום קבורה:

ואלא תיקשי לדבריך, **הא דתניא** בברייתא המובאת לעיל:

אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה שאמר: אנינות לילה שלאחר יום המיתה מדאורייתא היא:

תדע שאנינות לילה דרבנן, **שהרי אמרו: אונן טובל ואוכל את פסחו לערב, אבל לא בקדשים,**

והרי אם כדבריך, שאף רבי שמעון לא אמר שהאונן משלח את פסחו אלא ביום הקבורה, **נימא** ליה רבי יהודה לרבי שמעון:

אסרה תורה לאונן, וחטאת ואשם אם כי מחויב הוא, אך אינו מחויב היום דוקא.

1. א. לכאורה תמוה: והרי הנידון אינו משום איסור האכילה לאונן לערב, עד שנאמר: היות ואנינות ליל קבורה אינה אלא מדרבנן, התירו חכמים, אלא הנידון הוא משום שהאונן ביום אנינותו אינו משלח קרבנותיו משום שנתמעט מ"שלמים", ונמצא, שעיקר התירוץ תלוי במה שיום קבורה הוא מדרבנן, ולמה לנו להוסיף: "אינו תפוס לילו אלא מדרבנן", [ודומה לקושיית ה"שפת אמת" בעמוד הקודם, שהובאה בהערה שם]!?

ולשיטת התוספות, הובאה בהערה בעמוד הקודם, שבפסח לעולם אין אנו דנים אלא על שעת אכילה, ניחא, כי הנידון הוא על הלילה; אבל לשיטת רש"י שאינו סובר כן, תיקשי, וצריך תלמוד.

ב. כתב רש"י: ורומיא דתרתית מתניתין קמיתא משני לה רב מרי: אידי ואידי ביום קבורה, וכאן בפסח וכאן בשאר ימות השנה,

דין זה שאונן אינו משלח קרבנותיו, אינו אלא מדרבנן, ומה שהותר הפסח הוא משום שלא העמידו חכמים דבריהם במקום כרת, ניחא בפשיטות סברת הגמרא, כי יש לומר, כיון שהותר הפסח הותר כל הנצרך לו; והרי יתירה מזו מבוארת סברא בגמרא לעיל, שהיות והותרה לו אכילת הפסח, הותרו לו באותו לילה אף אכילת שאר הקדשים; אבל לדברי תוספות, שהיתר הפסח הוא משום שעיקרו לאכילה, יש לעיין בסברת הגמרא.

וב"שפת אמת" תמה על שיטת התוספות: לדבריהם, למה באמת לא יותר האונן אף בשלמי פסח, והרי אף הם עיקרם לאכילה כמו פסח; ומכח קושיא זו, ועוד, שהקשה, פירש את הטעם שהאונן מותר לשלח את פסחו, אף שאסור הוא בשאר קרבנות מקרא ד"שלמים": הואיל והוא כקרבן ציבור, שהרי הכל מביאים, אינו בכלל "ואם זבח שלמים קרבנו" שייאסר באנינות, אבל חגיגת ארבעה עשר שאינה באה אלא במועט, לא חשיבא כקרבן ציבור; גם יש לומר הטעם: הואיל וכל אדם מחויב היום להביא פסח לא

חיילה עליה אנינות, כלומר, אנינותו אוסרת עליו מלהביא את הפסח.

אבל אם מת לו המת לאחר חצות, דכבר איחזי לפסח, לא חיילא עליה אנינות לאוסרו בהבאת הפסח.⁽²⁾

שואלת הגמרא: ומנא תימרא דשני לן [מנין לנו מקור לחילוק] בין קודם חצות, בין לאחר חצות?

דתניא: כתיב [ויקרא כא]: "אמור אל הכהנים בני אהרן, לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשארו [זו אשתו] הקרוב אליו, לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו. ולאחותו, הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש, לה יטמא".

ומפרשת הברייתא: "לה [לאחותו] הבתולה יטמא", מצוה. ואם לא רצה, ליטמאות לאחותו או לאחד משאר הקרובים, מטמאין אותו על כרחו.

אנא קאמינא לך יום מיתה דאורייתא, ואמרת לי את יום קבורה דרבנן, כלומר, אף אני לא אמרתי אלא בליל יום המיתה שהוא מדאורייתא, ואתה משיבני מליל יום הקבורה, שאף אני מודה בו שאינו אלא מדרבנן!?

ומסקינן: אכן קשיא תירוצו של רב מרי.

התירוץ הרביעי: אביי אמר: לא קשיא סתירת המשנה בפסחים לברייתא, כי:

באן, הברייתא האוסרת לאונן לשלוח את פסחו, בכגון שמת לו המת קודם חצות ערב הפסח.

באן, המשנה המתרת לאונן לשלוח את פסחו, בכגון שמת לו המת לאחר חצות ערב הפסח; והחילוק הוא:

אם מת לו המת קודם חצות דעדיין לא איחזי לפסח [לא היה ראוי עדיין לקרבן פסח].

כדעת רבי שמעון, עוסקת ביום קבורה ולא ביום המיתה; ואי אפשר ליישב כתירוץ השני, אלא כתירוץ הראשון.

2. א. מבואר בלשון רש"י, שלפי סברת הגמרא עכשיו איסור אונן מלשלוח קרבנותיו דאורייתא הוא, וכפי שכבר נזכר בהערה לעיל.

ב. כתב רש"י: ומיהו אף על גב ש"אונן טובל ואוכל את פסחו לערב" מיירי בכגון שמת לו המת לאחר חצות שכבר נתחייב בפסח, על כרחך [מכל מקום] שמע מינה מדין זה כפי שהוכיח מזה רבי שמעון שאנינות לילה דרבנן ולכן מותר האונן באכילת הפסח, ואין לומר, כיון שלא חלה עליו אנינות אלא לאחר חצות משום כך מותר הוא באכילת הפסח בלילה, ואף

כדשינן לה מעיקרא, ומאי "אבל לא בקדשים" אבל לא בקדשים של כל השנה כולה.

ביאור דבריו: הרי לעיל מקשה הגמרא סתירה מן המשנה בפסחים "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב, אבל לא בקדשים", על משנתנו המתרת לאונן לאכול בקדשים לערב; ונאמרו בזה לעיל שני תירוצים:

האחד: משנתנו בליל פסח, שהותר אף בקדשים כיון שהותר בפסח; ואילו המשנה בפסחים עוסקת בקדשים של כל ימות השנה.

השני: משנתנו בליל יום קבורה, ואילו המשנה בפסחים עוסקת ביום המיתה.

ואם כן, לפי המבואר כאן שלא התיר רבי שמעון לאונן לשלוח את פסחו אלא דוקא ביום קבורה, אם כן בהכרח שהמשנה בפסחים, שהיא

ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח, ולא רצה ליטמא לה, ונמנו אחיו הכהנים וטימאוהו בעל כרחו.

ורמינהו, והרי הקשינו סתירה לכאורה, על

המבואר בברייתא זו שמשום מצות טומאת קרובים מבטלים את מצות הפסח, מברייתא אחרת השנויה בענין נזיר שמבואר שם לא כן [ומישוב הסתירה מוכרח החילוק בין קודם חצות לאחריה]:

ליה אכיל" ואשר היא סתירה למשנה בפסחים, וכמו שהקשתי הגמרא בתחילת הסוגיא, מיירי ביום קבורה, כדאמר [כמו שתירץ] רב אסי לעיל, דמת ב"ג וקברו ב"ד אפילו מדרבנן לא תפיס לילו.

ג. יש להוסיף על דברי רש"י בתחילת דבריו: אפילו לפי שיטת התוספות, שאף לענין דין "אונן אינו משלח קרבנותיו", מכל מקום גבי פסח לא נאמר דין זה אלא על האכילה, ולכאורה תיקשי קושיית רש"י: מאי שנא שלענין איסור אכילת אונן בקדשים, אין מועיל מה שכבר חלה עליו אנינות, ואילו לענין הדין שאונן אינו משלח קרבנותיו מועיל מה שכבר חל עליו אנינות, אף על גב שגם איסור זה הוא באכילה! ?

אינו כן, כי אף שבפסח הדין תלוי באכילה, אין הכוונה לומר שנתחדש בפסח דין איסור אכילת אונן מחודש מקרא ד"שלימים", אלא כל כוונתם היא, שאם בשעת אכילה יהא אונן, כי אז דינו שאינו משלח את קרבנותיו כמו לענין שאר קדשים כשבשעת שחיטה וזריקה הוא אונן, ומכל מקום עיקר הדין הוא לענין הבאת קרבן פסח, ולא אכילת קרבן פסח; ולכן לענין דין זה מועיל מה שכבר נתחייב בפסח תחילה, ואינו מועיל לענין איסור האכילה עצמה.

ד. מה שכתב רש"י בסוף דבריו: ואכילת פסחים לא מעכבא לאביי; ביאר ב"פנים מאירות": מדלא משני דאידי ואידי לאחר חצות, ולא קשיא כאן קודם ששחטו וזרקו, וכדמשני רבא במסקנא, על כרחך דסבירא ליה לאביי דאכילת פסחים מעכבא [וכעין זה כתבו התוספות צט ב ד"ה אמר].

שאנינותו מדאורייתא, [וכשם שמותר הוא לשלח את פסחו, אף שאנינותו ביום דאורייתא היא]; ומשום דאי אנינות לילה מדאורייתא היא לא הוה אכיל, כי נהי דקדמה חובת שחיטה לאנינות ולכן אין אנינותו של יום מעכבתו מלשלוח את פסחו, אבל חובת אכילה שהיא רק בלילה הרי לא קדמה ליה; ואכילת פסחים לא מעכבא, לאביי שאמר תירוצו זה,

אלא משום דאנינות לילה דרבנן לכן מותר הוא לאכול את פסחו לערב, ומשום שהם לא העמידו את דבריהם במקום כרת; ואף דאכילת פסחים לא מעכבא, ואף אם לא יהא מותר לאכול לא תתבטל מצות הפסח, מכל מקום התירו חכמים, דדילמא מימנע ולא שחיט אם ידע שאינו ראוי לאכול, ותתבטל מצות הפסח,

אי נמי, כלומר, עוד טעם יש לפרש, למה ביטלו חכמים את איסור האכילה מפני חיוב הבאת הקרבן, אף שאכילת פסח אינה מעכבת, כיון דעל כרחיה שחיט שהרי אין מה שימנענו מזה כיון שחלה עליו חובת הפסח קודם האנינות, לאו אורח ארעא דנימרו חכמים ישחטנו על מנת ליפסל, שהרי אין הפסח נאכל אלא למנוייו, ואם לא יאכלנו הוא, הרי ייעשה נותר, [ומיהו יכול לימנות עם אחרים, וצריך תלמוד] הילכך אוכל פסחו, אבל לא שאר קדשים [וכמבואר במשנה בפסחים "טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים"] ואפילו בליל פסח דהעמידו דבריהן במקום עשה דאכילת קדשים.

ומתניתין [משנתנו] דדייקינן "אי מזמני

קדושות, מכל מקום מיטמא הוא למת מצוה].⁽³⁾

"לאחיו" [בא ללמד] שאם היה כהן גדול והוא נזיר, לאחיו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה [כלומר, אף שיש בו שתי קדושות, ולא עוד אלא שיש בו קדושה יתירה של כהן גדול, מכל מקום מיטמא הוא למת מצוה].

"ולאחותו" מה תלמוד לומר:⁽⁴⁾

אם אינו ענין לנזיר, תנהו ענין לענין אחר:

הרי שהלך לשחוט את פסחו שביטולו הוא בכרת, ולמול את בנו [או שהיה הולך למול

כתיב בפרשת נזיר [במדבר ו]: "כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא. לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם, כי נזר אלהיו על ראשו":

"נפש" אלו הקרובים.

"מת" אלו הרחוקים.

"לאביו" [בא ללמד] לאביו אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה [מת, שאין מי שיטפל בקבורתו].

"לאמו" [בא ללמד] שאם היה כהן והוא נזיר, לאמו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה, [כלומר, אף שיש בו שתי

דמיסטר טפי משום כהן הדיוט, כיון דאיכא תרתי, [וכפירוש הזה משמע ברש"י כאן ובסנהדרין לה א, וכן נתבאר בפנים].

ועוד, כהן הדיוט עדיף, שזה [כהן] קדושתו לעולם, וזה [נזיר] אין קדושתו לעולם, כדאמרינן בניזר מז ב.

4. הדרשה מ"ולאחותו" מתבארת כאן על פי פירוש רש"י בברכות יט ב, ולזה נוטה דעת התוספות בסנהדרין לה א; ואולם שיטת רש"י כאן ובסנהדרין לה א ובתוספות ברכות יט ב היא, שהנידון הוא במי שהוא נזיר וכהן גדול וגם הולך לשחוט את פסחו, ותובא שיטה זו בהמשך הסוגיא בהערות.

ומה שכתב עוד רש"י כאן, שהדרשה מ"ולאחותו" היא, משום שנאמר כבר אביו ואמו וכל שכן אחותו, צריך ביאור, שהרי את כל הקרובים אנו דורשים, כיון שלא הצרך הכתוב לפורטם אחר שאמר "על נפש מת לא יבא", ואם כן הוא הדין אחותו, וכן פירש רש"י בברכות יט ב.

אבל ה"שיטה מקובצת" אות יז ביאר [והכניס כל זה בלשון רש"י, וראה גם ב"חק נתן"]: אבל אי סבירא ליה אכילת פסחים מעכבא, אז מצי רבי שמעון למיסבר אנינות לילה דאורייתא, ואפילו הכי כיון דחל עליו חובת פסח קודם אנינות אוכל פסחו לערב, דאי לא אכיל לא מצי להקריב.

ה. ב"חידושי רבי ארי' לייב [מאלין]" סימן לא ד"ה וכן נראה, נתקשה, לפי מה שהובא בהערה לעיל משמו שאונן המשלח קרבנותיו הוא פסול בהקרבה, אם כן מה שייך לחלק בין קודם חצות לאחר חצות?! ובשלמא אם היה זה גדר איסור, שייך לומר שחויב הפסח החל תחילה דוחה איסור זה, אבל כיון שהוא פסולת מה לי חל חויב פסח מה לי לא חל חויב?! וראה מה שכתב שם לבאר, שכוונת הגמרא היא כפשטות הלשון ד"לא חיילא עליה אנינות".

3. כתבו התוספות בסנהדרין לה א: אף על גב דנזיר חמור שאינו מיטמא לקרובים, ואילו כהן הדיוט מיטמא לקרובים, מכל מקום סלקא דעתין

עליו מליטמא, וטעם הברייתא הראשונה משום אנינות הוא, שהרי כשמת לו הקרוב אונן הוא, ואונן אינו משלח את פסחו, ולכן מיטמא הוא לקרובים אפילו בערב פסח, כי אנינותו הפקעתו מפסח. ולפי זה מתיישבת סתירת הברייתות:

כאן, הברייתא הראשונה המחייבתו ליטמא לקרובים אפילו בערב הפסח, בשמת לו הקרוב קודם הצות, שאנינותו מפקעתו מלעשות את הפסח, ולכן מיטמא הוא לקרובים אפילו בערב פסח, כי בלאו הכי אינו יכול לעשות את הפסח.

כאן, הברייתא השניה, שאוסרתו ליטמא אפילו לקרובים כדי שלא תתבטל מצות הפסח, בכגון שמת לו הקרוב לאחר הצות, שאין אנינותו מונעתו מלעשות את הפסח, כיון שנתחייב בפסח קודם לאנינותו, ולכן אינו מיטמא לקרובו שלא תתבטל מצות

את בנו כדי שיוכל לקיים את מצות הפסח, שהרי מילת בניו מעכבתו מן הפסח⁽⁵⁾, ושמע שמת לו מת מקרוביו, יכול יטמא לו? אמרת, לא יטמא! ואף שחייב הוא ליטמא לקרוביו, כיון שהוא בכרת על מצות הפסח.⁽⁶⁾

יכול כשם שאינו מטמא לאחותו, כך אינו מטמא למת מצוה? תלמוד לומר "ולאחותו", לאחותו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה, ואף שתבטל מצות הפסח.

ועל כל פנים מבואר מברייתא זו שחובת הפסח אוסרת עליו מליטמא; ואם כן תיקשי מברייתא זו על הברייתא הקודמת שנתבאר בה שאין מצות הפסח דוחה את החיוב ליטמא לקרובים!?

אלא לאו, שמע מינה שחובת הפסח אוסרת

6. כן מבואר ברש"י בברכות יט ב, וכפי שהובא לשונו לעיל; וכן מבואר גם בתוספות בסנהדרין לה א ההולכים בשיטת רש"י בברכות. ומיהו ב"ספרים אחרים" המובאים ב"שיטה מקובצת" כאן אות כ [שדבריהם תואמים עם שיטת רש"י בברכות יט ב, שהנידון הוא במי שהולך לשחוט את פסחו ולא בנזיר כלל, שלא כדברי רש"י כאן] מבואר, שהמקור לומר שאינו מבטל את פסחו משום מצות טומאת קרובים הוא משום ש"כי היכי דנזיר אין לו לדחות נזירות מפני טומאת קרוביו, כך שוחט את פסחו אין לו לדחות פסחו מפני טומאת קרוביו"; וזה הוא שלא כדברי רש"י ותוספות, שהטעם הוא משום כרת; [ויש לעיין לגירסת אותם ספרים: עד שאנו באים ללמוד פסח מנזיר שאינו מיטמא

5. כן פירש רש"י כאן, ובברכות יט ב בפירוש שני; ובפירוש ראשון פירש רש"י שם, ששני ענינים הם: אמרת לא יטמא, הואיל ועונת שחיטת הפסח היא, וחלה עליו חובת הפסח שהוא בכרת אם ייטמא ביטל מלעשות פסח, ולמול את בנו נמי מצוה שיש בה כרת היא [כהגהת הב"ח שם]; ואית דאמרי ...

ובפשוטו נראה, שהמכריח את רש"י כאן לסטות מהפירוש הפשוט, הוא משום שגם אם יטמא הרי לא תתבטל מצות המילה לגמרי ולא יתחייב כרת, ובאופן זה יש לומר שמצות טומאת קרובים דוחה את מצות המילה בזמנה; אלא שבעולת שלמה העיר, שגם פסח יש לו תשלומין בשני וכמו שכתב רש"י בד"ה דילמא, ראה שם, וראה "שפת אמת" כאן.

הפסח,

הרי מבואר מכח סתירת הברייתות החילוק שנתבאר לעיל לענין אנינות בין קודם חצות לבין אחר חצות.⁽⁷⁾

ומקשינן עלה: ממאי שכך הוא ישוב סתירת הברייתות, בענין טומאת קרובים בפסח, כאשר אמרת, ותלמד מכאן שהאנינות מפקעת מן הפסח כשחלה עליו קודם חצות, ואינה מפקעת מן הפסח לאחר חצות,

דילמא לעולם אימא לך אידי ואידי [שתי הברייתות] בכגון שמת לו המת לאחר חצות, וסתירת הברייתות תתיישב כך:

והא, הברייתא השניה שאוסרתו מליטמא לקרובים, שלא תתבטל מצות הפסח, רבי ישמעאל היא, החולק על המבואר בברייתא הראשונה שיש חיוב ליטמא לקרובים, ולכן אינו מיטמא להם כשתבטל על ידי זה מצות הפסח.

והא, הברייתא הראשונה המחייבתו ליטמא לקרובים ואף שתבטל מצות הפסח, הלוא רבי עקיבא היא הסובר "לה יטמא" מצוה, וכיון שמצוה היא לכן מיטמא הוא לקרובים ואף שתבטל מצות הפסח,

ושוב לא תלמד מסתירת הברייתות שיש

וכשם שמצות טומאת קרובים נדחית לאחר שחל חובת הפסח, כך נדחה האיסור לשלח קרבנות, אבל אם הוא פסלות בקרבן, לכאורה אין להוכיח מהחילוק שבין חצות לאחריה לענין טומאת קרובים, שיש לחלק בזה גם לענין אנינות.

רש"י כאן מפרש, שלא כדבריו בברכות יט ב, שדרשת "ולאחותו" עוסקת במי שהוא גם כהן גדול וגם נזיר וגם הולך לשחוט את פסחו.

ובתוספות בסנהדרין לה א דקדקו לא כן מלשון הברייתא שלא הזכירה אותם כשם שהזכירה בדרשות אחרות.

ויש לעיין עוד: אם כן האיך מוכיחה הגמרא מכאן שההולך לשחוט את פסחו אינו מיטמא לקרובו שלא כברייתא הראשונה, והרי יש לומר שאינו מיטמא לקרובו משום שהוא נזיר או כהן גדול שאינם מיטמאים לקרוביהם, ודומה לדרשת הברייתא מ"לאמו" העוסקת במי שהוא כהן הדיוט ונזיר, ומה שאינו מיטמא לאמו הוא משום שהוא נזיר ולא משום שהוא כהן הדיוט! וכבר מבוארת קושיא זו ב"שיטה מקובצת" אות כ בשם ספרים אחרים, ראה שם.

והתוספות בסנהדרין לה א, הקשו על פירוש

לקרוביו, נלמד מכהן הדיוט שהוא מיטמא לקרוביו; ועוד: למה נקטה הברייתא מצוות אלו בדוקא.

ומכל מקום לכל הפירושים, אין הפסוק בא ללמד שלא ייטמא, אלא בא ללמד שאם היה זה מת מצוה הרי הוא מיטמא, וכן הן גם שאר הדרשות שעיקרן ללמד על מת מצוה.

7. יש לעיין: הרי בפשוטו משמע כוונת הברייתא הראשונה, שיוסף הכהן לא רצה ליטמא משום שלא רצה לבטל את מצות הפסח, ואם כפי שהגמרא מבארת את סתירת הברייתות שמשום אנינות אינו יכול לעשות את הפסח, אם כן למה לא רצה יוסף הכהן ליטמא, והרי בין כך ובין כך לא יעשה פסח.

וביאר ה"קרבן אורה", שלא רצה ליטמאות מחמת הרגל, ולא משום קרבן פסח.

ובחידושי רבי ארי' לייב [מאלין] חלק ב סימן לא ד"ה והנה בעיקר, חקר בדין אונן שאינו משלח קרבנותיו, אם הוא איסור או פסול, והובא לעיל; ולכאורה נראה, שפירושו של ה"שפת אמת" יתכן רק אם הוא איסור ולא פסול, כי אז יש לדמות איסור זה למצות טומאת קרובים,

וכדתניא: "לה יטמא" רשות, דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר: חובה. (8)

חילוק לענין אנינות בפסח בין שנעשה אונן קודם חצות לבין אם נעשה אונן לאחר חצות! ?

הקודם אין טומאת קרובים דוחה את הפסח אלא כשנתחייב בה קודם חיוב הפסח, והשתא אמרינן דטומאת קרובים דוחה את הפסח אפילו כשנתחייב בה לאחר חלות חיוב הפסח; אך בפשוטו, כל זה ניחא לפירוש ה"שפת אמת", שלפירושו נזכר כאן בסוגיא חילוק לענין זה בין קודם חצות לאחר חצות, אבל לפירוש רש"י שלא נזכר כאן חילוק זה, לא מסתבר לומר שכוונת הגמרא לחילוק זה; אך מלשון רש"י שכתב בד"ה דילמא [בביאור הברייתא הראשונה לפי דחיית הגמרא]: "ואפילו מת לאחר חצות נמי קאמר רבי עקיבא יטמא", משמע שגם לפי שיטתו שהוא מפרש את החילוק לענין אנינות, מכל מקום מה שנזכר כאן "אידי ואידי לאחר חצות" היינו שאפילו אם נתחייב בטומאת הקרובים לאחר שחל חובת הפסח, מכל מקום דוחה טומאת הקרובים את הפסח.

ב. רש"י ביאר את הטעם שטומאת קרובים דוחה את הפסח ואף שיש בו כרת, כי: "לא יטמא" מצוה ואין לה תשלומין, הילכך מטמאינן ליה וממילא אזל ליה כרת דהוה ליה טמא, ופסח יש לו תשלומין בשני.

ג. כתב "עולת שלמה", שאם היה כהן ונזיר שאינו מיטמא לקרובים, יהיה נפקא מינה בין רבי עקיבא לרבי ישמעאל לענין מלקות משום כהן, כי לפי רבי עקיבא שטומאת קרובים היא מצוה, הגדר הוא שמצות טומאת קרובים דוחה את איסור טומאת כהנים, ואם כן, כשהוא גם נזיר ואינו מחוייב ליטמא להם, שוב חזר עליו איסור טומאת כהנים ולוקה; אך לרבי ישמעאל שהוא רשות, הגדר הוא שאין הקרובים בכלל האיסור, ואם כן אף כשהוא נזיר לא ילקה משום טומאת כהנים, אלא משום טומאת נזיר בלבד.

זה באופן אחר: שמא מה שאינו מיטמא לקרובו הוא משום שיש בו את כל שלשת הדברים האלו; וראה מה שכתבו ליישב, ומה שכתב המהר"ם בביאור תירוצם.

8. תוספת ביאור:

א. לכאורה דברי הגמרא, הדוחה לפי ישוב זה את הראיה שיש חילוק בין קודם חצות לאחר חצות, תמוהים, כי אף אם לא נפרש את סתירת הברייתות כפי שחשבנו בתחילה אלא כפי שהגמרא דוחה, מכל מקום מוכח שלאחר חצות אין האנינות מפקעת, שאם לא כן תיקשי הברייתא השניה, למה צריך הוא לימנע מליטמא לקרובו משום פסח, והרי אונן הוא ואינו משלח את פסחו, ובהכרח צריך אתה לומר שהברייתא עוסקת בכגון שמת לו מת אחר חצות ואין האנינות מפקעתו, הרי מוכרח החילוק בין קודם חצות לאחר חצות.

ואולם הביאור הוא, שלפי דחיית הגמרא וסוברת שתי הברייתות שאונן משלח את קרבנותיו, ודלא כרבי שמעון שחידש דין זה; אבל לרבי שמעון לא תשמע שיש חילוק בין קודם חצות לאחר חצות; וכן נראה מדברי רש"י.

ואולם עדיין צריך ביאור: למה הזכירה הגמרא "אידי ואידי לאחר חצות", וכי למה יש לנו לפרש את הברייתות אחר חצות, והרי כיון שאונן משלח קרבנותיו, מה לי נעשה אונן קודם חצות מה לי נעשה אונן לאחר חצות! ?

והניחא לפירוש ה"שפת אמת", שהחילוק בין קודם חצות לאחר חצות הוא בדין דחיית טומאת קרובים לפסח, יש לפרש דהכי קאמר: אידי ואידי אפילו לאחר חצות, והיינו, שלפי התירוק

תלמוד לומר "ולאחותו", לאחותו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה.

כאן שבה הגמרא ליישב את סתירת המשנה ק-ב בפסחים עם הברייתא בענין אונן משלח פסחו:

התירוץ החמישי: רבא אמר: אידי ואידי [המשנה והברייתא] עוסקות בכגון שמת לו מת לאחר הצות, (1) ולא קשיא סתירת המשנה והברייתא:

כאן, הברייתא האוסרת על אונן לשלוח את פסחו, עוסקת בכגון שמת לו המת קודם ששחטו וזרקו עליו את הפסח, ואונן אינו משלח את פסחו כשאר קרבנות.

כאן, המשנה ששנינו בה: אונן טובל ואוכל את פסחו לערב, עוסקת בכגון שמת לו המת רק לאחר שכבר שחטו וזרקו עליו, ואין לדון כאן אלא משום אכילה, ולכן כשפסקה אנינותו לערב הרי הוא טובל ואוכל. (2)

אמר תמה ליה רב אדא בר מתנה לרבא: אם עוסקת הברייתא בכגון שמת לו המת אחר ששחטו וזרקו את דמו, אם כן תיקשי, למה מתירים אנו לו את האכילה, וכמו ששנינו "ואוכל את פסחו לערב"? והרי אסור הוא

ומשנינו: לא סלקא דעתין לפרש את הברייתא השניה כרבי ישמעאל, דהא רישא דהחיא ברייתא רבי עקיבא קתני לה [הרי את הרישא של הברייתא רבי עקיבא הוא שאמרה]. (9)

דתניא: רבי עקיבא אומר:

"נפש" — אלו הקרובים.

"מת" — אלו הרחוקים.

"לאביו" — לאביו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה.

"לאמו" — שאם היה כהן והוא נזיר, לאמו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה.

"לאחיו" — שאם היה כהן גדול והוא נזיר, לאחיו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה.

"ולאחותו" מה תלמוד לומר? הרי שהלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, ושמע שמת לו מת, יכול יטמא? אמרת, לא יטמא.

יכול, כשם שאינו מטמא לאחותו, כך אינו מטמא למת מצוה?

9. נתבאר על פי הלשון; ומיהו לאו דוקא הוא, כי בהדיא קתני "רבי עקיבא אומר", וזה עולה גם על דרשת "ולאחותו".

1. כלומר, אפילו אם נעשה אונן לאחר חצות אינו משלח את פסחו, ולא כאביי שהוא מעמיד את הברייתא שאינו משלח את פסחו, דוקא בכגון שמת לו מת קודם חצות, שעדיין לא נתחייב בפסח.

2. נתבאר על פי רש"י.

אבל הרמב"ם מפרש "כאן קודם ששחטו וזרקו עליו כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו": הברייתא האוסרת עוסקת קודם ששחטו וזרקו עליו, שאין זורקין לכתחילה כי אונן אינו משלח את פסחו; אבל בדיעבד ששחטו וזרקו עליו כשהוא אונן, הרי זה טובל ואוכל את פסחו לערב; ראה רמב"ם פרק ו מקרבן פסח הלכה ט, וב"קין אורה" כאן שהוסיף ביאור בשיטתו.